

Manjine protiv većina

Emma Goldman

1910.

Ako bih morala sažeto reći što je obilježje našega doba, onda bih rekla da je to kvantiteta. Mnoštvo, masovni duh, posvuda prevladava i uništava kvalitetu. Cijeli naš život – proizvodnja, politika, naobrazba – počiva na količini, na brojkama. Radnik, koji se nekoć ponosio temeljitošću i kakvoćom svojega rada, zamijenjen je glupim, nekompetentnim automatima, koji proizvode goleme količine stvari, po sebi bezvrijednih i općenito pogubnih po ostatak čovječanstva. Tako je količina, umjesto da je povećala životnu udobnost i mir, samo uvećala ljudski teret.

U politici se ne računa ništa drugo nego količina. Razmjerno pak njezinu porastu, prevlast brojki posve je izbrisala načela, ideale, pravdu i poštenje. U borbi za premoć razne političke stranke nadmašuju jedne druge lukavštinama, varanjem, prepredenošću i sumnjivim makinacijama, uvjere ne da će onoga tko pobjedi većina slaviti kao pobjednika. Jedini je bog – uspjeh. Nevažno je pod koju cijenu, pod koju strašnu cijenu po čovjekov značaj. Ne moramo daleko posegnuti u potrazi za dokazom koji će potvrditi tu tužnu činjenicu.

Nikad prije nije pokvarenost, trulost naše vlasti bila tako izražena; nikad prije nisu američki građani bili tako suočeni s judinskom naravi politike, koja je godinama tvrdila da je onkraj svakog prigovora, glavno uporište naših institucija, stvarni zaštitnik građanskih prava i sloboda.

No kad su njezina zla postala tako besramna da ih čak i slijepi mogu vidjeti, morala je okupiti svoje miljenike i time osigurati svoju nadmoć. Tako su same žrtve, prevarene, izdane, zlostavljane stotinu puta, odlučile stati na stranu pobjednika, a ne protiv njega. Nekolicina zbnjenih postavila je pitanje kako je većina mogla izdati tradicije američke slobode? Gdje je nestala njezina moć prosudbe, rasuđivanja? Stvar je upravo u tome, većina ne može rasuđivati; ona nema moći prosudbe. Budući da joj manjka izvornost i moralna hrabrost, većina uvijek svoju sudbinu predaje u ruke drugih. Nesposobna preuzeti odgovornost, ona slijedi svoje vođe čak i u propast. Dr. Stockman imao je pravo: „Najopasniji su neprijatelji istine i pravde među nama kompaktne većine, prokleta kompaktna većina.“ Bez ambicija i inicijative, kompaktna masa ništa ne mrzi tako kao inovaciju. Uvijek se opirala inovatorima, uvijek je proklinjala i proganjala pionire nove istine.

Često je ponavljani slogan našega doba, među svim političarima, pa tako i socijalistima, da je naše doba doba individualizma, doba manjine. Samo oni koji ne zadiru ispod površine mogli bi podržavati to gledište. Nije li nekolicina akumulirala svjetsko bogatstvo u svojim rukama? Nisu li oni gospodari, apsolutni kraljevi situacije? A njihov uspjeh ne duguje individualizmu, nego inerciji, kukavičluku, potpunoj pokornosti mase. Masa i ne želi drugo nego da se njome vlada, da bude vođena, prisiljavana. A što se tiče individualizma, nikad u ljudskoj povijesti nije imao manje šanse da se izrazi, manje prilike da se potvrdi na normalan, zdrav način.

Pojedinačnog odgojitelja, prožetog iskrenošću namjere, umjetnika ili pisaca izvornih zamisli, neovisnoga znanstvenika ili istraživača, beskompromisne pionire društvene promjene, svakodnevno pribijaju uza zid oni ljudi čija je naobrazba i stvaralačka sposobnost onemoćala s vremenom.

Nigdje više ne toleriraju pedagoge poput jednoga Ferrera, dok su dijetetičari prežvakane hrane, poput profesora Eliota i Butlera, uspješni ovjekovječitelji doba nepostojećih, automata. U književnome i dramskome svijetu, Humphrey Wards i Clyde Fitches idoli su mase, dok ih samo nekoliko zna ili cijeni ljepotu i duh Emersona, Thoreaua, Whitmana; Ibsena, Hauptmanna, Butlera Yeatsa ili Stephena Phillipsa. Oni su poput usamljenih zvijezda, daleko iznad obzora mnoštva.

Nakladnici, kazališni menadžeri i kritičari ne pitaju za kvalitetu urođenu stvaralačkoj umjetnosti, nego hoće li ona donijeti dobru zaradu, hoće li se svidjeti ukusu puka? A taj je ukus poput

deponija; uživa u svemu što ne traži umno prežvakavanje. Kao rezultat toga, osrednjost, ono obično, svakidašnje, predstavlja glavni književni izraz.

Trebam li reći da smo u likovnoj umjetnosti suočeni s istim tužnim činjenicama? Dovoljno je pregledati naše parkove i državne ceste da biste shvatili užas i vulgarnost umjetničke izrade. Samo ukus većine može podnijeti takvo nasilje nad umjetnošću. Lažni u svojoj zamisli, barbarski u izvedbi, kipovi koji preplavljaju američke gradove imaju veze s umjetnošću koliko i totem s Michelangelom. Ali to je jedina umjetnost koja ima uspjeha. Stvarni umjetnički duh, koji se neće obazirati na prihvaćena poimanja, koji iskazuje izvornost i nastoji biti vjeran životu, živi povučeno i prezreno. Njegovo će djelo možda jednog dana postati modno ludilo među svjetinom, ali tek kad mu se krv iscrpi; tek kad nestane lučonoša i kad gomila ljudi bez ideala i vizije ne skonča s naslijeđem majstora.

Kažu da današnji umjetnik ne može stvarati jer je poput Prometeja vezan za stijenu ekonomske nužde. No, to vrijedi za umjetnost u svakom dobu. Michelangelo je ovisio o svojem meceni, ništa manje od kipara ili slikara danas, osim što su poznavao umjetnosti toga doba bili daleko od mahnite gomile. Osjećali su se počašćeno jer im je bilo dopušteno uživati u umjetničkom djelu u samom umjetnikovu svetištu.

Zaštitnik umjetnosti u naše doba zna samo za jedno mjerilo, jednu vrijednost – dolar. Njega ne zanima kvaliteta nekog velikoga djela, nego količina dolara koju njegova kupnja navještava. Tako financijer Mirbeauove drame *Les Affaires sont les Affaires* (Poslovi su poslovi) pokazuje na neku nejasnu slikariju u boji i kaže: „Vidiš kako je to veliko; koštalo me pedeset tisuća franaka.“ Baš kao i naši skorojevići. Basnoslovne brojke kojima su plaćena njihova velika umjetnička otkrića moraju nadoknaditi njihov jadan ukus.

Najneoprostiviji je grijeh u društvu neovisnost mišljenja. Da je ona tako strašno očita u zemlji čiji je simbol demokracija, vrlo mnogo govori o važnosti goleme moći većine.

Wendell Philipps je prije pedeset godina rekao: „U našoj zemlji potpune demokratske jednakosti, javno mnijenje nije samo svemoćno, nego i sveprisutno. Nema bijega iz njegove tiranije, nema skrovišta od njegove ruke, a rezultat je to da ako uzmete u ruke fenjer i potražite među stotinama ljudi, nećete naći ni jednog jedinoga Amerikanca koji se nije zanosio ili se na zanosi time da će ili nešto izgubiti ili dobiti u svojoj ambiciji, u svojem društvenome životu, ili poslu, od dobrog mišljenja i glasova onih oko njega. A posljedica je to da smo, umjesto da smo masa pojedinaca, da svatko od nas neustrašivo izlane svoje uvjerenje, u usporedbi s drugim nacijama masa kukavica. Više od ijednog drugog naroda mi se bojimo jedni drugih.“ Očito je da nismo otišli dalje od stanja s kojim se suočio Wendell Phillips.

Danas je, kao i tada, javno mnijenje sveprisutni tiranin; danas, kao i tada, većina predstavlja masu kukavica, voljnih prihvatiti onoga tko je zrcalo njihova siromaštva duha i uma. To vrijedi za besprimjeran uspon čovjeka poput Roosevelta. On utjelovljuje upravo najgori element psihologije gomile. Kao političar, on zna da većina malo mari za ideale ili integritet. Ona traži razmetanje. Nije važno je li riječ o izložbi pasa, profesionalnom boks-meću, linčovanju „crnčuge“, potjeri na kakva sitnog prijestupnika, vjenčanju neke nasljednice ili akrobatskim ekshibicijama bivšega predsjednika. Što su strašnije akrobacije, to masa više uživa. Tako Roosevelt, čovjek jasnih ideala i vulgarne duše, nastavlja biti čovjek dana.

S druge strane, one koji strše visoko iznad takvih političkih pigmeja, ljude rafinirana ukusa, kulturne, sposobne ljude, izvrgavaju ruglu i tjeraju ih na šutnju poput mekušaca. Apsurdno je tvrditi da je naše doba, doba individualizma. Naše je doba samo oštrije ponovilo povijesni fenomen: svaki napor u ime napretka, u ime prosvijećenosti, znanosti, u ime vjerskih, političkih i

ekonomskih sloboda, izvire iz manjine, a ne iz mase. Danas, kao i uvijek, manjinu se pogrešno razumije, manjinu se progoni, zatvara, muči i ubija.

Načelo bratstva koje je obrazložio agitator iz Nazareta, sačuvalo je zametak života, istine i pravde, sve dok je bilo svjetionik nekolicine. Onog trenutka kad ga je preuzela većina, to je veliko načelo postalo lozinka i glasnik krvi i ognja, šireći patnju i propast. Napad na svemoć Rima, što su ga vodili kolosalni likovi Husa, Calvina i Luthera, bio je poput izlaska sunca u tmirnoj noći. Ali onog trenutka kad su Luther i Calvin postali političari i počeli opsluživati male vlastodršce, plemstvo i duh gomile, ugrozili su velike mogućnosti reformacije. Uspjeli su i osvojili većinu, ali ta se većina nije pokazala ništa manje okrutna i žedna krvi u progonu misli i razuma od katoličkoga čudovišta. Jao hereticima, jao manjini, tko se ne bi poklonio tom mišljenju. Nakon beskrajne gorljivosti, trpnje i žrtve, ljudski je um barem oslobođen vjerskoga fantoma; manjina je krenula u potragu za novim pobjedama a većina zaostaje iza nje, hendikepirana istinom koja je s vremenom izrasla u laž.

Politički bi ljudski soj još bio u potpunom ropstvu, da nije bilo ljudi poput Johna Balla, Wata Tylera, Tella, bezbrojnih pojedinačnih divova koji su se pedalj po pedalj borili s moći kraljeva i tirana. Da nije bilo pojedinačnih pionira, svijet nikad ne bi do samih njegovih korijena prodrmao taj strašni val, francuska revolucija. Velikim su događajima obično prethodile očito male stvari. Tako je rječitost i vatrenost Camillea Desmoulinsa bila poput jerihonske trube i izbrisala sa zemlje simbol mučenja, zlostavljanja, užasa – Bastilleu.

Uvijek, u svako doba, samo su neki bili stjegonoše velike ideje, oslobođenja. A ne masa, čija ju je olovna težina priječila da se kreće. Da je to istina, najsnažnije se pokazalo u Rusiji. Već je tisuće života proždri taj krvavi režim, ali čudovište na prijestolju još nije zadovoljno. Kako je takvo što moguće kad ideje, kultura, književnost, kad najdublje i najfinije emocije stenju pod željeznim jarmom? Većina, ta kompaktna, nepokretna, troma masa, ruski seljaci, nakon stoljeća borbe, žrtve, neizrecive bijede, i dalje vjeruje da uže koje guši „čovjeka bijelih ruku“¹ donosi sreću.

U američkoj borbi za slobodu, većina nije bila ništa manje kamen spoticanja. Sve do danas, ideje Jeffersona, Patricka Henryja, Thomasa Painea, zaniijekalo je i prodalo njihovo potomstvo. Masa ne želi ni jednoga od njih. Zaboravili su veličinu i hrabrost Lincolna oni koji su činili pozadinu za panoramu toga doba. Prave je svece zaštitnike crnaca predstavljala šačica boraca u Bostonu, Lloyd Garrison, Wendell Phillips, Thoreau, Margaret Fuller i Theodore Parker, čija je velika hrabrost i upornost kulminirala u tmurnome divu Johnu Brownu. Njihova neumorna gorljivost, njihova rječitost i ustrajnost potkopale su čvrsti stisak gospodara s Juga. Lincoln i njegovi miljenici počeli su ih slijediti tek kad je abolicija postala praktična stvar, kad su je kao takvu svi prepoznali.

Prije otprilike pedeset godina, meteorska ideja pojavila se na svjetskom obzoru, ideja tako dalekometna, tako revolucionarna, tako sveobuhvatna, da je posvuda posijala strah u srcima tirana. S druge strane, ta je ideja bila glasnik sreće, veselja, nade milijuna. Pioniri su znali koje su im prepreke na putu, znali su tko im je protivnik, znali su za progone, teškoće na koje će naići, ali ponosni i bez straha počeli su svoj marš, uvijek prema naprijed. Danas je ta ideja postala popularni slogan. Danas je gotovo svatko socijalist; bogataš, kao i siromašna žrtva; oslonci zakona i vlasti, kao i nesretni prijestupnici; slobodni mislioci, kao i ovjekovječitelji vjerskih laži; moderna dama kao i djevojka u haljini kroja muške košulje. Zašto ne? Danas, kad je istina od prije pedeset godina postala laž, danas kad joj je oduzeta sva njezina mladenačka maštovitost, i kad joj je ukradena hrabrost, snaga, revolucionarni ideal – zašto ne? Danas kad više nije lijepa vizija, nego

¹ „čovjek(a) bijelih ruku“: intelektualac. (op. prev.)

„praktična, upotrebiva shema“, što počiva na volji većine, zašto ne? Političko lukavstvo uvijek kuje većinu u zvijezde: sirota većina, oskrvnuta, zlostavljana, divovska većina, kad bi nas samo slijedila.

Tko tu litaniju nije već čuo? Tko ne zna taj uvijek isti refren sviju političara? To da masa krvvari, da je pokradena i izrabljena, to znam ja kao i naši mamci na glasove. Ali ja inzistiram na tome da nije šačica parazita, nego sama masa odgovorna za takvo strašno stanje stvari. Ona se lijepi za svoje gospodare, voli bič, prva će povikati „Razapni!“ onog trenutka kad se podigne prosvjedni glas protiv svetosti kapitalističke vlasti ili neke druge oronule institucije. A opet, koliko bi dugo opstali vlast i privatno vlasništvo, da nije bilo mase voljne da postanu vojnici, policajci, tamničari i krvnici. Socijalistički demagozi znaju to dobro kao i ja, ali oni održavaju mit uz pomoć većine, jer njihova je shema života ovjekovječiti moć. A kako bi se moć ostvarila ako ne brojkama? Da, vlast, prisila i ovisnost počivaju na masi, ali nikad i sloboda ili slobodni razvoj pojedinca, nikad rođenje slobodnoga društva.

Ne odričem se većine kao stvaralačke sile zauvijek zato što ne suosjećam s potlačenima, izvlaštenima na zemlji; zato što ne bih znala kakav sramotan, strašan, ponižavajući život ljudi vode. A, ne, ne! Nego zato što predobro znam da ona kao kompaktna masa nikad nije stala uz pravdu i jednakost. Ona je potisnula ljudski glas, podredila ljudski duh, okovala ljudsko tijelo. Kao masi uvijek joj je bio cilj učiniti život uniformnim, sivim i monotonim poput pustinje. Kao masa uvijek će biti razarač individualnosti, slobodne inicijative, originalnosti. Zbog toga vjerujem zajedno s Emersonom da su „mase sirove, kljaste, pogubne u svojim zahtjevima i utjecaju, te im ne treba laskati, nego ih treba podučiti. Želim da im se ne čine ustupci, nego da ih se obučava, podijeli ih se i razbije, te iz njih izvuče pojedince. Mase! Velika su nesreća mase. Ne želim uopće mase, nego samo časne muškarce, samo ljupke, slatke, izobražene žene“.

Drugim riječima, živa, životodajna istina društvenoga i ekonomskoga blagostanja postat će stvarnost samo gorljivošću, hrabrošću, beskompromisnom odlučnošću inteligentnih manjina, a ne putem mase.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Emma Goldman
Manjine protiv većina
1910.

Anarchism: Emma Goldman, „Minorities versus Majorities“, Anarchism and Other Essays,
Mother Earth Publishing Association 1910.

Emma Goldman, Anarhizam i drugi ogleđi, DAF, Zagreb 2001. Prijevod Biljana Romić.
http://elektronickeknjige.com/goldman_emma/anarhizam_i_drugi_ogleđi/index_page_000.htm

anarhisticka-biblioteka.net